

CZU: 377.1.042:334.722(478)

DOI: <https://doi.org/10.53486/icspm2022.46>

**THE SPECIFICITY OF THE ENTREPRENEURIAL COMPETENCE
MODEL FOR TECHNICAL VOCATIONAL EDUCATION IN THE
REPUBLIC OF MOLDOVA
SPECIFICUL MODELULUI COMPETENȚEI ANTREPRENORIALE
PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

NOVOJEN Olga

ORCID 0000-0002-6413-4492

Master în Științe ale educației, Școala profesională nr.3 din Chișinău, e-mail: olga_n22@inbox.ru

ABSTRACT. *A society that encourages young people to embrace entrepreneurship as an alternative opportunity for their professional future is the responsibility of each country. Today's young people will become tomorrow's entrepreneurs if they are presented with this opportunity as a viable form in a training program aimed at identifying and developing entrepreneurial skills.*

We are currently facing a situation in which vocational secondary education (VET) is threatened by a changing labor market, in which it automates and digitises “excludes” the intermediate level skills traditionally offered by VET.

The role of VET in the entrepreneurial program refers to facilitating students' personality (commitment to self-assessment; tolerance of ambiguity, uncertainty, creativity, self-confidence, adaptability, motivation, leadership) with skills that demonstrate successful entrepreneurial competence. The article presents the analysis of the evaluation model for entrepreneurship education programs. The core of the model is the dynamic and flexible training strategy, based on formative and summative assessment. The training program is divided into five modules, the finality of each module is measured by computerized assessment training tests. To demonstrate the outcome of the course in terms of learning outcomes, young people will be tested online.

KEYWORDS: *entrepreneur, entrepreneurship, entrepreneurial skills, entrepreneurial training, technical and vocational education and training, learning outcomes, formative computer-based assessment.*

JEL CLASSIFICATION: A 210

INTRODUCERE. Învățământul profesional tehnic din Republica Moldova trece printr-o perioadă de modernizare permanentă. Spre exemplu, în 2013 a fost adoptată Hotărârea Guvernului nr. 93 [1], în 2014 – Hotărârea Guvernului nr. 863 [2], iar în 2017 în raportul Ministerului Educației și a Cercetării se menționează că învățământul vocațional-tehnic este bazat pe competențe și pe formarea specialiștilor în corespundere cu cerințele pieței muncii [3].

Preocuparea pentru formarea competențelor antreprenoriale la elevi din învățământul profesional – tehnic rezidă din faptul că „un sistem de cunoștințe de afaceri, aptitudini și atitudini esențiale, printre care se regăsește creativitatea, spiritul de inițiativă, tenacitatea, spiritul de echipă, capacitatea de înțelegere și asumare a riscului, simțul responsabilității, care ajută indivizii să transforme ideile în acțiuni și care mărește în mod radical capacitatea de inserție profesională”, totodată asigurând condiții pentru obținerea feedback-ului și monitorizarea procesului de învățare și

va constitui sarcina fundamentală a programului curricular, având în vedere că majoritatea elevilor actuali vor deveni *antreprenorii* de mâine. Viitorii antreprenori și formatorii acestora trebuie să recunoască faptul că cheia succesului constă în înțelegerea adevărului că *antreprenoriatul* se poate învăța. Antreprenoriatul este important pentru crearea locurilor noi de muncă și reducerea indigenței. Antreprenoriatul are un impact pozitiv pentru dezvoltarea țării și a fiecărei persoane în parte.

În documentele de politici ale Uniunii Europene (UE) calificările vocaționale acreditate trebuie să corespundă Cadrului European EQF „axat pe *rezultatele învățării*, prioritar pe cunoștințele și abilitățile reale ale persoanei și nu pe cantitatea studiului necesar pentru finalizarea programului de calificare” Prin termenul „rezultatele învățării” este definită suma cunoștințelor, abilităților aplicate practic cu autonomie și responsabilitate [4]. Fiecare țară este în drept să implementeze propriile Standarde de Calificare Ocupațională, însă proiectarea didactică a calificărilor vocaționale este orientată spre rezultatele învățării [5].

Divergențele dintre normele învățământului vocațional european și realitatea faptului că învățământul vocațional-tehnic este bazat pe competențe a conturat problema cercetării este: *Care este specificul modelului competenței antreprenoriale pentru învățământul profesional - tehnic?* Metodologia de formare a competenței antreprenoriale nu este atât de simplă din considerentul că competența depinde de:

- Calitățile și trăsăturile individuale ale fiecărei persoane;
- Aptitudinile și abilitățile dobândite de a face ceva bine în anumite domenii de activitate;
- Cunoștințele și experiența, inclusiv faptele și informațiile care au fost învățate prin instruire, practică și observare;
- Înțelegere teoretică sau practică a subiectului.

În conformitate cu standartul EQF, competența antreprenorială este demonstrată în baza rezultatelor învățării. Mecanismele care conduc la rezultatele învățării sunt destul de complexe. În literatura științifică sunt descrise trei astfel de mecanisme:

- Identificarea oportunităților de afaceri mai bune;
- Identificarea strategiilor mai bune;
- Utilizarea acelor caracteristici psihologice și trăsături comportamentale și de caracter, care duc la succesul afacerii.

Teoretic elevii ar trebui să fie integrați în educația antreprenorială cât mai devreme posibil. Studiile științifice în educația antreprenorială nu sunt atât de avansate, din cele mai dese ori metodologia de formare a competenței antreprenoriale este determinată de experiența profesorilor. Studiile în educația antreprenorială nu mai consideră cunoștințele statice ca fiind importante pentru elevii să prospere într-o societate cu medii în continuă schimbare. Este important să se dezvolte modele inovatoare.

Problema cercetării este studiată din perspectiva dinamicii datelor în raport cu tendințele formării a competenței antreprenoriale în învățământul profesional-tehnic. Designul cercetării include următoarele etape:

- documentarea referitor la politicile sectoriale în domeniul profesional-tehnic;
- analiza și reprezentarea datelor statistice (conform statistica.md);
- compararea datelor, identificarea descriptorilor și descrierea rezultatelor cercetării;
- elaborarea și scrierea concluziilor și recomandărilor.

Rezultatele cercetării. La etapa actuală învățământul profesional tehnic se dezvoltă în baza Strategiei de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020 [1]. În această perioadă în învățământul secundar profesional s-a micșorat numărul de elevi (fig. 1).

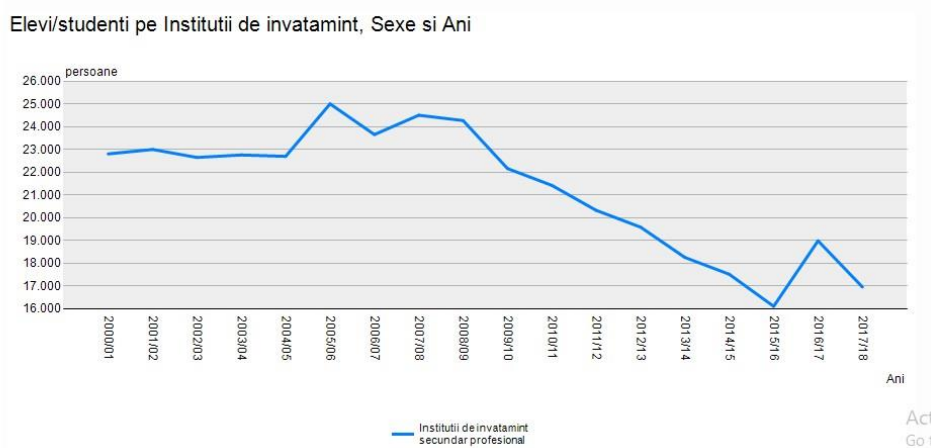

Figura 1. Dinamica numărului elevilor încadrați în învățământul secundar profesional
Sursa: *Elaborată de autor*

În același timp numărul șomerilor s-a micșorat considerabil (figura 2).

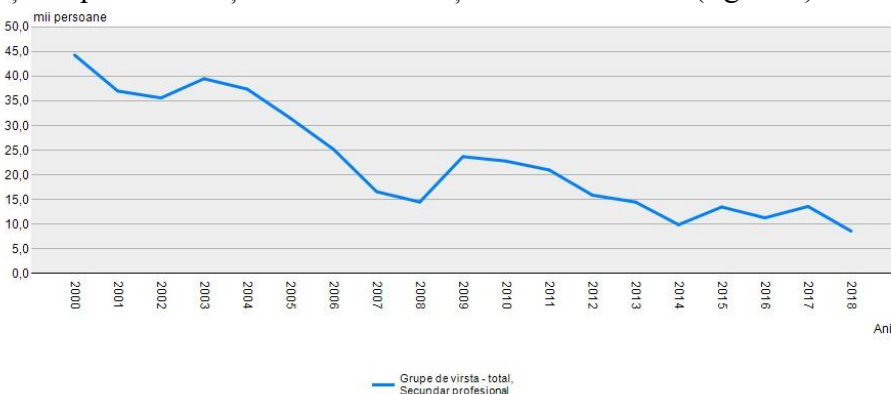

Figura 2. Micșorarea ratei șomajului persoanelor cu studii secundar profesionale
Sursa: *Elaborată de autor*

Compararea acestor tendințe permite a afirma că Strategia a avut un efect pur teoretic. Una din cauze este faptul că în strategie nu se regăesc *descriptorii care definesc nivelele EQF* [6, 7]. Standardul EQF include opt nivele de formare a competențelor profesionale toate fiind fundamentate de competențele cheie și focusate pe *rezultatele învățării*, care exprimă “ceea ce elevii știu, înțeleg și sunt capabili să facă la sfârșitul unui proces de învățare” [5].

În ultimii ani, instituțiile de învățământ s-au îndepărtat de la evaluarea referinței normelor la evaluarea referitoare la standarde. În evaluarea standard referențiată se utilizează descriptorii de nivel. Termenul „descriptorii” spune în cuvinte ce înseamnă scorurile reduse și pot ajuta profesorii și părinții să interpreteze ceea ce știu și pot face elevii lor și, potențial, ceea ce nu știu și nu pot face [11].

Descriptorii nivelului de învățare oferă o indicație largă a învățării adecvate pentru realizarea la un anumit nivel, descriind caracteristicile și contextul învățării așteptate la acel nivel. Acestea sunt concepute pentru a sprijini revizuirea rezultatelor învățării specificate și a criteriilor de evaluare pentru a dezvolta anumite module și unități de învățare pentru a evalua la nivel adecvat. Descriptorii nivelului de învățare sunt formulați folosind limbajul rezultatelor învățării. Prin urmare, rezultatele învățării sunt denumite în mare parte seturi de competențe, care descriu progresia la niveluri.

Formarea și, respectiv, evaluarea rezultatelor învățării trebuie să măsoare și se testeze cunoștințele teoretice/factuale, abilitățile cognitive/practice, precum și autonomia-responsabilitatea de a aplica cunoștințele și abilitățile în situații concrete. La nivelul trei, care corespunde școlilor profesional-tehnice, elevii trebuie să posede cunoștințe teoretice/factice referitor la faptele, principiile, procesele și conceptele generale în domeniul de profesionalizare, să demonstreze o

serie de abilități cognitive și practice necesare pentru îndeplinirea sarcinilor și rezolvarea problemelor prin selectarea și aplicarea metodelor, instrumentelor, materialelor și informațiilor de bază. Este, de asemenea important ca elevul să-și asume responsabilitatea pentru finalizarea sarcinilor ocupaționale sau de studiu și să adapteze comportamentul la circumstanțele existente pentru rezolvarea problemelor reale.

În Republica Moldova a fost aprobat Planul-cadru pentru programele de studiu de învățământ profesional secundar, conform căruia formarea profesională a muncitorilor calificați se realizează la nivel de competențe profesionale „*solicitate de calificări și standardele ocupaționale, prin activități de predare-învățare-evaluare și de promovare transversală a valorilor profesionale.*” Evaluarea competențelor se face cu note de la „10” la „1” [8].

Din punct de vedere a didacticii clasice implementarea planului-cadru se poate realiza prin proiectarea didactică de lungă durată (module) și proiectarea didactică de scurtă durată (proiectul unei lecții). În ambele cazuri se pune accent pe predarea/prezentarea conținuturilor într-o formă sau alta și pe evaluare care constă în reproducerea conținuturilor predate de profesor. Activitățile de predare-învățare-evaluare este o dovadă în plus a faptului că ceea ce se predă, este important de a învăța din considerentul că anume aceasta va fi evaluat. Cel mai important pentru noi este primul modul, unde prioritatea este suma activităților cognitive și reproductivă. În acest caz, se recomandă utilizarea următoarelor verbe de acțiune (Rudic):

- *Pentru abilități de reproducere:* A numi, a enumera, a descrie, a stabili, a traduce, a relata, a raporta, a repeta, a conjuga (la forma cunoscută);
- *Pentru abilități cognitive:* A evidenția, a identifica, a calcula, a însemna, a evalua, a rezolva, a adăuga, a transforma, a conjuga (într-o formă nouă), a indica, a schimba, a identifica, a aplica, a aduce, a multiplica, a refuza, a împărți, a extrage, a schimba, a compara, a descrie (nou), a structura, a construi, a clasifica, a aduce în ordine crescătoare (descrescătoare), a agrega, a formula, a construi (după model), a întâlni, a schița, a desena;
- *Pentru abilități acționale și comportamentale:* A clasifica, a imagina, a improviza, a analiza, a propune, a aborda, a dovedi opinia, a aprecia, a demonstra, a controla, a elabora, a face un experiment, a compune (studiu de caz.)

În cursul de educație antreprenorială, verbele reprezintă structura de bază a elementelor și formează testul compiuterizat. Pentru fiecare curs, numărul testelor este diferit și depinde de modulele cursului.

Fiecare test următor va include conceptele modulului următor, precum și conceptele modulelor anterioare. Elevii vor primi teste pe telefoanele mobile ce ne permite feedback-ul imediat. Rezultatele pot fi apelate simplu și ușor online. Acest lucru se datorează faptului că, în evaluarea computerizată (online), rezultatele sunt clar aranjate într-o diagramă de profil sau, alternativ, pot fi generate rapoarte de feedback narativ.

Alegem evaluarea compiuterizată pentru a măsura nivelul de cunoștințe, abilități și atitudini; prezentarea pe ecran, deoarece scopul nostru este ca toți elevii să se autoevalueze. Nu vom folosi teste adaptive; plecând de la o idee că, în munca /viața reală, nimeni nu va oferi sarcina de la simplu la complex. Astfel, studenții vor primi test digital cu concept/definiții generate dintr-o bază de date create din timp.

Dacă, însă, ținem cont de standardul EQF, observăm că reproducerea exactă a conceptelor/definițiilor se referă la cunoștințele teoretice. În formarea acestor cunoștințe rolul de bază revine memoriei și calității memorării datelor, rezultat care se obține prin exersare și repetare. Cea mai bună soluție este metoda de evaluare a cunoștințelor teoretice prin intermediul testelor de autoevaluare computerizată. În toate celelalte situații este important de a proiecta și a realiza sarcini la nivel de înțelegere. În ceea ce privește abilitatea cognitivă aici este important de a valorifica metode de eficientizare a raționamentului, rezolvării de probleme, planificare, gândire abstractă și învățarea din experiență. Abilitatea practică se referă la ceea ce elevul poate demonstra că face în situații reale. Cheia care asigură succesul standardului EQF este aplicarea cunoștințelor și abilităților cu responsabilitate și autonomie. Condiția principală este *constituirea ecosistemului învățării în învățământul vocațional tehnic* (Novojen și Birnaz, 2019).

CONCLUZII. Proiectarea de lungă durată la *Bazele antreprenoriatului* pentru grupele absolvente în anul de studiu 2018-2019 a școlii profesionale nr.3 din orașul Chișinău este structurată în 5 module. Fiecare modul este axat pe prezentarea și exersarea unor conținuturi. În proiectarea didactică se regăsesc competențele specifice, conținuturile tematice, finalitățile modulare și, așa numitele strategii didactice, metode, tehnici de învățare [8]. Acest model de proiectare didactică nu asigură formarea rezultatelor învățării în corespundere cu descriptorii EQF.

Modelul ecosistemic al învățării în învățământul vocațional tehnic este axat pe dinamica și flexibilitatea formării cunoștințelor, abilităților, responsabilității și a autonomiei. Fiind axat pe conceptul *strategia instrucțională dinamică și flexibilă* [14], modelul descrie necesitatea identificării cunoștințelor și abilităților, construirea matricei de adiacență dintre cunoștințe și abilități și identificarea căilor de realizare a sarcinilor în termenii stabiliți și la calitatea necesară.

În conformitate cu standardul EQF, competența antreprenorială este demonstrată în baza rezultatelor învățării. Mecanismele care conduc la rezultatele învățării sunt destul de complexe. Metodologia de formare a competenței antreprenoriale este determinată de experiența profesorilor. Modele inovatoare de formare a competenței antreprenoriale au următoarele elemente comune: sunt centrate pe elev, procesul didactic este individualizat și include metode active de învățare, formele de organizare a activității didactice sunt lucru în grup, învățarea centrată pe proiecte și rezolvarea de probleme, iar motivația intrinsecă trebuie menținută pe parcursul întregii vieți.

BIBLIOGRAFIE:

1. Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional-tehnic pe anii 2013-2020. Anexa 1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 97 din 1 februarie 2013. <http://lex.justice.md/md/346695/>.

2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 863 din 8.10.2014 pentru aprobarea metodologiei de elaborare a standardelor ocupaționale <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355240>

3. Ministerul Educației al Republicii Moldova. (2017). Raport de evaluare a activităților desfășurate în implementarea Strategiei de dezvoltare a învățământului vocațional-tehnic pe anii 2013-2020.

4. Accredited Qualifications. <http://www.accreditedqualifications.org.uk/european-qualifications-framework-eqf.html>

5. Vocational qualifications. <http://www.accreditedqualifications.org.uk/vocational-qualifications.html>

6. European Qualifications Framework (EQF). <https://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/european-qualifications-framework-eqf>

7. Learning Opportunities and Qualifications in Europe. Descriptors defining levels in the European Qualifications Framework (EQF) <https://ec.europa.eu/ploteus/content/descriptors-page>.

8. Ordinul “Cu privire la aprobarea Planului-cadru pentru programele de studii de învățământ profesional tehnic secundar”

9. Școala profesională nr.3, mun. Chișinău Proiectarea de lungă durată la Bazele antreprenoriatului pentru grupele absolvente. Anul de studii 2018-2019. Chișinău, 2018.

10. Novojen, O., Birnaz, N. (2019). *Ecosystem of Learning in Initial Vocational Education and Training: An Innovative Model for Development of Entrepreneurial Competence* (pp. 194-210). In Railean, E. (Ed.). *Handbook of Research on Ecosystems – based theoretical models of learning and communication*. IGI Global.

11. Railean, E. (2014). Instructional dynamic and flexible strategy: Integrity of effective methods for engaging all learners in classrooms. In: S. Lawrence (Ed.), *Critical Practice in P-12 Education: Transformative Teaching and Learning* (pp. 49-65). Hershey, PA: Information Science Reference. doi:10.4018/978-1-4666-5059-6.ch003